Skrifter af Viktor Rydberg
X

Bibelns lära om Kristus
af
Viktor Rydberg

Sjunde upplagan

Stockholm
Albert Bonniers förlag

Göteborg
Göteborgs Handelstidnings Aktiebolags Tryckeri
1904

Preface to the Electronic Edition

Viktor Rydberg (1828-1895) was one of Sweden's most important authors in the 19th century, between Almqvist and Strindberg. *Bibelns lära om Kristus* ("What the Bible says about Christ") constitutes volume X of fourteen in *Skrifter av Viktor Rydberg* ("collected works"), which appeared in the decades following the author's death, edited by **Karl Warburg** (1852-1918). This collection was sold in numerous editions, and other, smaller collections with similar names were also sold. Find an overview in our presentation of this Nordic Author.

The 7th edition, printed in 1904, was used as a copy.

The 562 pages are presented in facsimile in 120 dpi grayscale, combined with unprocessed, "raw" text from optical character recognition (OCR).

I. Undersökningens grundvillkor.

Frihet från dogmatiska förutsättningar, såsom ock från rationalistiska; kunskap om messiasidéens innehåll och utveckling. — Reformationens grundsatser. — Är reformationen fulländad? Lutherska ortodoxiens själfmotsägelser. Framtidens kyrka.

Ändamålet med denna afhandling är att utröna, huruvida kyrkans lära om Kristus öfverensstämmer med nya testamentets.

När man företager sig att granska en kyrklig lärosats (en dogm), mena vanligen hennes försvarare, att granskaren betviflar eller vill mästra bibeln. De som mena så betänka icke, att de förväxla bibeln med kvrkobekännelsen. Det gifves många kyrkobekännelser: en evangelisk-luthersk, en evangelisk-reformert, en romersk-katolsk, en

grekisk-katolsk m. fl., hvilka alla mer eller mindre afvika från hvarandra, på samma gång som alla åberopa, den ena mot den andra, bibelns vittnesbörd för sin sanning. Hvilken af dem alla har rätt? Eller har någon af dem fullkomligt rätt? De frågorna kunna naturligtvis icke afgöras, utan att man rådfrågar bibeln och med den som lagbok dömer öfver bekännelserna.

Och att det rummet tillkommer bibeln, torde väl ingen protestant jäfva.

Ur protestantisk synpunkt är således ändamålet med denna afhandling fullt berättigadt. Hon stöder sig på två grundsatser, som reformationens män i klara ord förkunnade och i klar handling tillämpade. Bibeln, så lyder den ena grundsatsen, är i frågor, som röra kristna läran, den afgörande högsta myndigheten. Den andra lyder: under ledning af den heliga skrift kan och bör en kristen pröfva, hvad som är sant eller villfarande i kyrkliga läror och bruk.

Att förneka de grundsatserna vore att bryta stafven öfver Luther och hans verk.

Huru bör då nya testamentet läsas, när man vill företaga en sådan granskning? Kanske med våra bekännelseskrifter eller symboliska böcker som ledning för omdömet? Den som fordrar det förgäter alldeles, hvad den viktiga frågan gäller. Just den, öfver hvilken man har att döma, väljer man ej till ledare och bestämmare af sitt omdöme. Slik förgätenhet är dock ett vanligt fel hos teologiska skriftställare. När de vilja bevisa öfverensstämmelsen mellan bibeln och någon af deras lärosatser, händer det ofta, att de till stöd för sina slutledningar och skydd för sin bibeltolkning använda samma lärosats, hvars sanning de skulle bevisa.

Det är således nödvändigt att läsa bibeln utan dogmatiska förutsättningar. Svårt är — det måste medgifvas — att frigöra sig från dessa, då de, från barndomen inplantade, innan eftertanken vaknat, äro så införlifvade med bibelläsarens föreställningssätt, att de, oftast honom omedvetet, bestämma hans uppfattning af det lästa. Däraf låter sig förklara, hur det är möjligt, att så många af de olika kyrkornas anhängare läsa skriften utan att i henne finna det ringaste, som strider mot de respektive kyrkolärorna. Katoliken finner de heliga böckerna fullkomligt öfverensstämmande med tridentinska mötets bekännelse; lutheranen med augsburgiska. För dem, hvilka söka en lärdare, mer till källorna gående kunskap om bibeln, har hvarje kyrka träffat ett helt system af försiktighetsmått, att hon må bevara äfven dem inom sin föreställningskrets. Hon äger en för detta ändamål lämpad bibelutläggningslära (exegetik); hon äger sina bibeltexter, vanställda af oriktiga läsarter, som ogärna rättas, ifall de lända hennes dogmatik till godo; sina grekiska ordböcker, som till ord och meningar i nya testamentets grundtext lämna just de öfversättningar och förklaringar, hvilka kyrkan gillar, om än den oväldigt stående språkvetenskapen erkänner dem för underhaltiga; samt slutligen sina särskilda bibelverk, i hvilka versernas sammanhang som oftast afbrytes af anmärkningar, ägnade att i brodden kväfva hvarje af bibelordet möjligen ingifvet tvifvel om riktigheten af en inplantad mening.

Själfva bönen kan med all sin innerlighet bidraga till förblindelsen. Den i sina dogmatiska förutsättningar fångne läsaren beder, då han öppnar bibeln, om den helige Andes upplysning, att han klart och innerligt må förnimma öfverensstämmelsen mellan den heliga skrift och sin kyrkas lära, hvilken han naturligtvis anser som den enda rena och sanna. Så bedja de fromma inom alla kyrkosamfund: så beder katoliken, mormonen, greken, lutheranen — och bönen, i stället för att skärpa andens blick, tilldrager ögonbindeln hårdare. En sådan bön, ehuru välment i sig själf, måste så verka. Ty i stället för att bedja Gud om *sanningen, hon må lyda huru som helst*, bedja de om orubblig tro på sina ärfda eller förvärfda föreställningar. Och om i dessa något falskt är för handen, bedja de omedvetet att varda förhärdade i sina misstag.

Men är det nödvändigt att frigöra sig från dogmatiska förutsättningar, för att den läsandes själ skall kunna ofördunkladt och utan vanställning afspegla nya testamentets innehåll, så är det å andra sidan lika nödvändigt att icke skrida till dess studium med den förutfattade mening, att man i detsamma skall återfinna sin egen tidsålders vetenskapliga och förståndsmässiga världsåskådning. Detta fel begicks af den gammal-rationalistiska skolan. För

att ur den heliga skrift framtvinga sina egna åsigter om en lagbunden, förnuftig och sedlig världsordning gjorde de våld på hennes bokstaf och ande. Båda de sinsemellan kämpande partierna — dogmmännen och rationalisterna — täflade om att öfverträffa hvarandra i godtycklig bibelutläggning. Båda hade hvar sitt mål redan i förväg gifvet. Det ena med sin dogmatik i handen, det andra med sitt förståndsschema mästrade i kapp den heliga skrift.

Det är frihet från dessa båda arter af förutsättningar — dogmatikens såväl som den rationalistiska världsåskådningens — som författaren till denna afhandling sökt eftersträfva för att, af dem oförvillad, lyssna till det nya testamentets egna ord.

Däremot har han ansett det i hög grad främja en riktig uppfattning af nya testamentets skrifter att känna det land, det folk, den tid, hvarifrån dessa skrifter leda sitt upphof, den föreställningskrets, i hvilken de lefde, för hvilka Jesus förkunnade, att han var Messias. Ty klart och tydligt är, att äfven det nya i hans lära måste anknyta sig, antingen som en utveckling eller en motsats, till de hos folket gängse meningarna. Af stor vikt är fördenskull att veta, hvad i synagogorna förkunnades och hvad hos folket troddes om Messias vid den tid, då Jesus uppträdde. När Andreas sade till sin broder Simon: »vi hafva funnit Messias» (Joh. 1: 41), och denne genast följde honom till Jesus, hvad var det Simon då sökte och trodde sig finna? Hvad innebar för honom ordet Messias? Hvilka föreställningar väckte det i hans själ? Och när samme Simon Petrus uttalade sin trosbekännelse: »du är Kristus, lefvande Guds son», eller Nathanael utbrast: »rabbi, du är Guds son, du är Israels konung», hvad tänkte de under detta uttryck »Guds son»? I hvilken bemärkelse nyttjades dessa ord i Bethsaidas, Kapernaums, Nazareths synagogor, där Andreas, Petrus, Nathanael och folket, som omgaf Jesus, hade undervisats om Messias och styrkts i hoppet om hans snara ankomst? Paulus var skriftlärd och farisé. Som yngling hade han suttit vid rabbinen Gamaliels fötter. Han var uppammad vid synagogans läror, hade införlifvat sig med dess språk och sätt att föredraga. Man behöfver blott ögna i den äldre rabbinska litteraturen för att genast fatta likheten mellan dess framställningssätt och Paulus'. Och så måste det vara, om ej Paulus, när han skref, skulle vara obegriplig för sig själf. Är det då ej af vikt för en klar uppfattning af honom att känna de så att säga tekniska ord, uttryck och bilder, som i synagogan voro häfdvunna? Klarare ljus öfver nya testamentets innehåll, större visshet om det, som dess författare velat uttrycka med sina egendomliga talesätt, måste otvifvelaktigt utbredas genom ett förstudium sådant som det antydda. I det ligger den rätta förberedelsen till inträde i nya förbundets helgedom. Men att tro sig böra skåda tillbaka på skriften från ståndpunkten af en dogmatik, hvilken tillkommit under inverkan af flere andra faktorer, århundraden efter Kristi lefverne, samt formulerats af greker och romare, som ägde ringa eller ingen kännedom om den föreställningskrets, i hvilken Jesu lärjungar och häfdatecknare uppväxt, eller förutsättningarna, från hvilka *de* utgingo, detta är redan i och för sig ett fel.

Ett särskildt kapitel af denna afhandling framlägger fördenskull frukten af ett studium öfver Messias-idéen hos judarna före och vid Jesu uppträdande. Kunskapen härom är, såsom redan påpekadt, förgården till nya testamentets Kristuslära, nödvändig att genomgå för att komma till henne.

Det är en stor, en olycksdiger förvillelse, att reformationen skulle vara ändad med Luther. Han själf var af annan åsikt: han betraktade sitt verk endast som reformationens begynnelse. Olycksdigert var ock det steg, som häraf vardt en följd: att nämligen de så kallade symboliska böckerna upphöjdes från den mänskliga, temporära och förbätterliga auktoritet, som tillkommer dem, till en stadigvarande och ofelbar myndighet. Det hjälpte ej, att dessa böckers författare förklarat sig vara svaga och ofullkomliga till förstånd och vetande, såsom människor allmänhet äro; det hjälpte ej, att de frånkände sig hvad de frånkänt påfven och kyrkomötena: ofelharhet. Hos de män, som hade att fortsätta deras verk, gjorde sig åter den romerska anden gällande. Världen kunde icke på en gång omskapas; slafsinnets gamle Adam lefde upp igen och gaf sig ej tillfreds, innan han fick en ny tradition, en ny påfve att böja sig under. Augsburgiska bekännelsen vardt den nye påfven. Därmed var protestantismens utgångspunkt och hufvudgrundsats förnekad af protestantema själfva. Här är icke platsen att tala om de sorgliga följderna af denna självförnekelse, ej heller om de skäl, som ur historisk eller psykologisk synpunkt kunna

förklara och därmed äfven ur samma synpunkter urskulda henne. **[1]** Men hvad vi vilja påpeka är den logiska följden af själfförnekelsen. Man har utdömt den ursprungliga fasta grundvalen och byggt kyrkan på motsägelsens farliga grund. Katolicismen, ehuru stående på ett lägre trappsteg af mänsklig utveckling, är dock i sig själf mer sammanhängande. Detta veta ock bildade katoliker. De betrakta lutheranismen och kalvinismen som stelnade öfvergångsformer och rikta blicken mot en kommande mer genomgripande reformation, i stånd att bilda en kyrka, lika sammanhängande, fast och följdriktig till sin lära som den katolska, men tillika högre, friare, andligare än hon, en kyrka, som med religionens band till ett harmoniskt helt förenar alla mänskliga skiljaktigheter och uti individernas fria utveckling skådar sin egen förkofran och kraftförökning: en kyrka, som uppmanar förnuftet att forska, likaväl som hjärtat att älska, emedan hon vill förverkliga både sanningen och kärleken, samt genom bägge friheten. Hvilken beklagansvärd ståndpunkt i jämförelse med denna *framtidens* kyrka intaga icke de kyrkor, som rådas för att utstryka understuckna bibelverser, försvara sina dogmer med läsarter, som ej uthärda granskning, och darra för hvarje vetenskaplig upptäckt, emedan de i sådana se naturliga fiender! Det beklagansvärda i en sådan ståndpunkt minskas icke, utan stegras, i samma mån som en sådan kyrka i öfrigt är, i likhet med den lutherska, en uppenbarelse af renade religiösa begrepp och i stånd att verka till människosläktets förädling.

Hvad nu angår den logiska följden af bekännelseskrifternas upphöjelse till ofelbar auktoritet i kyrkan, så erfara vi densamma allt för djupt, då katolikerna rikta till oss sådana frågor, Som t. ex. de efterföljande:

Är det icke en motsägelse, då I å ena sidan förneken kyrkomötenas ofelbarhet men å andra sidan förklaren för gudomliga, allena saliggörande sanningar åtskilliga läror, t. ex. treenigheten, som hvarken bibeln omedelbart förkunnar eller den äldsta kristna kyrkan kände, utan som just genom dessa kyrkomöten (och ofta genom en ringa röstöfvervikt) blifvit formulerade och påbjudna?

— I edra symboliska böcker hafven I intagit dessa läror, och när I upphöjt nämnda böcker till en ofelbar och evig norm för eder bibelutläggning, hafven I då icke därmed gjort den ofvan påpekade motsägelsen obotlig, gjort henne till själfva grundvalen för er kyrka? Ty om införandet af en sådan norm skall något betyda, måste den innebära, att hvarje förutsättningslös granskning af de antagna kyrkomöteslärorna är oberättigad, och att all granskning öfver hufvud, som kommer till andra utslag, är oriktig och fördömlig.

— I gören edra symboliska böcker till rättesnöre för forskningen i bibeln i stället för att, som reformatorerna, göra bibeln till rättesnöre för granskningen af kyrkolärorna. Hvilken förblindelse, när I icke förty påstån, att den heliga skrift är er högsta myndighet i frågor, som röra Kristi lära!

— Är denna eder oföränderlige och således i händelse af fel oförbätterlige papperspåfve att föredraga framför *vår* högsta kyrkliga myndighet, som är en kedja af lefvande personer och fördenskull icke alldeles utesluter möjligheten af ett framåtskridande?

Kunnen I förvåna eder däröfver, att vi fasthålla vår urgamla tro, att vi icke öfvergifva en kyrka, omstrålad af tusenårig glans, stadgad af så många århundradens kraftiga andar, af så många släktens fromma tro därtill så följdriktig i sitt system, så sammanhängande sig själf, för att öfvergå till en kyrka, som är jämförelsevis ny, som, knappt uppkommen, förnekade sitt upphof och lade en motsägelse till sin grundval?

Dessa frågor af katolikerna till protestanterna äro lika många billiga förebråelser. Mer än en samvetsgrann protestant har gjort sig själf samma spörsmål och besvarat dem med att — öfvergå till romerska kyrkan. Af alla utvägar, som kunna väljas, är detta visserligen den sämsta. Det är att öfvergå från ett ofullkomligare af högre slag till ett fullkomligare af lägre. Det finnes en annan utväg, som ej är återgång och hopplöshet, utan framåtskridande och räddning. Den är att motsäga motsägelsen, nedslå papperspåfven och i hans ställe upphöja den fria forskningen: att våga tro, äfven i det religiösa, såväl som det vetenskapliga, det politiska, det sociala, på frihetens välsignelse. Att i vetenskapen tro på friheten är att tro på mänskliga förnuftet; att i det politiska och sociala tro på

friheten är att tro på en sedlig världsordning; att i det religiösa tro på friheten är att tro på Gud.

Utan denna tro skall protestantismen skrida mot sin självupplösning. Med hennes återtändande skall han börja på nytt sitt i århundraden afbrutna segerlopp och ändtligen vinna en världstriumf.

---

[1] Detta protestantismens affall från sin idé har till en del sin förklaring i yttre historiska förhållanden. Hvad låg närmare till hands för femtonhundratalets män än det antagande, att en i alla punkter bestämdt formulerad, endräktigt omfattad och upphuren trosbekännelse skulle bilda det välbehöfliga bålverket för den unga kyrkan mot den öfvermäktiga gamla, som med sin kufvande auktoritet och fasta organisation förekom så fruktansvärd ännu i sitt förfall? Denna tanke fick ökad utbredning och styrka genom framträdandet af svärmare, som sin ytterliga spiritualism hotade att omöjliggöra *all* kyrklig organisation, och den understöddes af en trängtan, som *alla* religiöst troende känna, de må vara katoliker eller protestanter, att befinna sig inom en krets, där de veta sig skyddade för oroande tvifvel och inkast mot den uppfattning af de högsta sanningarna, vid hvilken de fäst sitt lifs ankar och sitt lifs lycka. Den endräkt i öfvertygelsen, som äfven på andra områden skapar trefnad och innerlig gemenskap mellan andarna, är särskildt på det religiösa en källa till andlig trygghet och harmoni. Likaledes är det väl begripligt, att det ursprungliga evangeliska trosbegreppet, enligt hvilket tron, för att tala med Luthers ord, »ej är annat än det rätta och sanna lifvet i Gud», skulle i sin öfversvinneliga höghet förflyktigas och efter hand lämna plats för en statutarisk tro, ett teoretiskt framhållande af vissa lärosatser, och det dess snarare, som tron icke kan umbära hvarje sådant teoretiskt element utan att försjunka en gestaltlös och dunkel mysticism. Hvarje reformation griper i sina principer högt utöfver den ståndpunkt, på hvilken den massa, som omvänder sig till henne, för tillfället befinner sig; omedvetet, men nödvändigt, framträder fördenskull efter hand inom reformationens eget sköte en reaktion mot dessa principer, hvilken fortfar, till dess att motsägelsen, i början beslöjad, varder allom klar och icke blott teoretiskt outhärdlig utan äfven praktiskt skadlig.